וכיון שאמרה תורה שהרמת תרומה תהיה כהרמת דגן מן הגורן, ודאי בְּשְׁתֵּי תְּרוּמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר בפסוק זה, אַחַת תְּרוּמָה גְּדוֹלָה – היא 'דגן מן הגורן' הנזכרת בפסוק, וְאַחַת תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר היא 'תרומתכם' הנזכרת בפסוק, והשווה הכתוב הפרשת תרומת מעשר להפרשת תרומה גדולה שיהיו דיניהם שווים, שִׁכְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה נִיטֶּלֶת בְּאוֹמֶד הדעת, ולא במדידה של נפח ומנין או משקל, וְכֵן תרומה גדולה ניתן ליטלה כְּמַחְשָׁבָה בלבד, על ידי שנותן עיניו בצד זה של התבואה וקובע בלבו ששם תהיה התרומה, ויכול לאכול מהתבואה אף שלא הפריש עדיין, כָּךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נִיטֶּלֶת בְּאוֹמֶד אף שיש לה שיעור מן התורה לתת דווקא מעשר מן המעשר, וּכְמַחְשָׁבָה, שכך אמרה התורה (שם) 'ונחשב לכם' ובשתי התרומות הכתוב דיבר, וּבְשֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְבַעַל הַבַּיִת לְתָרוֹם תְּרוּמָה גְּדוֹלָה מתבואתו ופירותיו, כָּךְ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְבַעַל הַבַּיִת לְתָרוֹם תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מן המעשר שברשותו, אף שאיננו שלו אלא של הלוי:

משנה

משנתינו מבארת דין נוסף שבו סומכים על החזקה שנשאר כמו שהיה: הַמַּנִּיחַ פֵּרוֹת במקום שמור, כדי לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, שיסמוך על פירות אלו כדי לתקן טבל שיש לו במקום אחר, על ידי שיפריש תמיד את התרומות ומעשרות בפירות אלו. או שהניח פֵּרוֹת במקום שמור כדי לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שאחר שיפריש מעשר שני יחללו על המעות האלו, מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן רַגְלַיִם, ואינו צריך לחוש שמא נאבדו. אך אם אחר זמן בדק ומצא שֶׁאָבְדוּ, ומה שהפריש או חילל אחר שאבדו לא חל, כיון שאין שם פירות להיות תרומה ומעות כדי לחלל עליהם את המעשר שני, חֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ שמא אבדו כבר מֵעֵת לְעֵת – עשרים וארבע שעות, ואם הפירות שהפריש עבורם עדיין קיימים, צריך לחזור ולהפריש עליהם תרומות ומעשרות ממקום אחר, ולחלל את המעשר שני על מעות אחרות, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שהמניח יין כדי להפריש ממנו תרומות ומעשרות על מקום אחר, עלול הוא להתקלקל, ולכן בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים – זמנים בּוֹדְקִין אֶת הַיַּיִן אם לא החמיץ, שאם החמיץ אי אפשר לעשותו תרומה ומעשרות על יין, משום ששנינו (תרומות פ"ג מ"א) אין תורמים מן החומץ על היין. בְּקִידּוּם – כשמנשבת רוח הקדים שֶׁל מוֹצָאֵי חַג – סוכות, וּבְהוֹצָאַת חָמָר – כשהכרם מוציא ענבים אחר שנופל הפרח, והענבים מובדלים זה מזה וניכר צורתם, וּבְשָׁעַת בְּנִיסַת מַיִם בַּבּוֹסָר, כשהענבים גדלים כפול הלבן, נקראים בוסר, וכשנכנס בהם מעט לחלוחית בשיעור שיכול לסחוט מהם כל שהוא משקה, הוא כניסת המים:

גמרא

שנינו במשנה, שאם בדק ומצא שהפירות שהניח כדי להפריש מהם תרומות ומעשרות על מקום אחר, או המעות שהניח כדי לחלל עליהם מעשר שני, נאבדו, חושש מעת לעת. הגמרא מפרשת מה הוא השיעור מעת לעת שצריך לחוש:

שואלת הגמרא, מַאי – מה הוא השיעור של מֵעֵת לְעֵת שצריך לחוש. משיבה הגמרא, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שצריך לחוש מֵעֵת לְעֵת שֶׁל לפני הִבְדִּיקָה, שהפירות שהפריש עליהם עד מעת לעת קודם שמצא שאינם, צריך לחזור ולהפריש עליהם, אך על הפירות שהפריש עליהם קודם לכן, לא החמירו חכמים לחזור ולהפריש עליהם מחשש שמא נאבד כבר אז, אלא סומכים על החזקה שהיו קיימים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן אֲנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יַנַּאי,

---

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תשי"ז

ברוקלין.

הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה שלום מענדל שי' שו"ב

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הכי ארוכה נתקבל מכתבו מי"ג טבת, אף שגם ממנו אינו מובן סיבת השתיקה.

נעם לי לקרות בו איך שראה השגחה פרטית והתועלת הכי גדולה שהיתה מהיותו בחג הסוכות במאנטמארענסי שעלה בידו ביחד עם איזה מאנ"ש להוציא יקר מזולל וכו' ואין לך דבר גדול מזה וכמבואר בכ"מ, ומובן ג"כ מסוגית הש"ס (ב"מ פה, א) ואין להאריך בדבר הפשוט, ואשרי חלקו ושל כל אלו שהשתתפו בהאמור, ויה"ר שתקוים בהם הבטחת משנה מצוה גוררת מצוה שילכו מחיל אל חיל בפעולות המקרבות לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים, ובטוח נותן התורה ומצוה המצות לשלם שכרם במדה כנגד מדה אלא שכ"פ ככה ברוב נחת חסידותי מכל יו"ח שיחיו ובפעולותיהם בבירור הניצוצות בכלל שזהו הענין דלהוציא יקר מזולל, וכמבואר בתורת החסידות כי תקותי חזקה שלא יסתפקו בהנעשה עד עתה ואז יתוסף גם בהצלחה נוסף על ההצלחה דעד עתה.

לפלא שלא כותב איך נצלו ימי הסגולה דחדש כסלו יו"ד י"ט כסלו וימי חנוכה שבודאי עשו בהנ"ל בימי סגולה אלו.

בברכה לבשו"ט תכה"י בענינים הכללים ובעניניו הפרטים.

שצריך לחוש למפרע עד מֵעֵת לְעֵת שֶׁל הַנָּחָה של הפירות, ובתוך זמן זה מעמידים על החזקה, אך אחר מעת לעת ואילך אין לסמוך על החזקה.

הגמרא מוכיחה ממשנתינו כרבי יוחנן: תְּנַן, אִם אחר זמן בדק ומצא שהפירות אֲבֵדִין, חֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ שמא אבדו כבר מֵעֵת לְעֵת. בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר – לפי רבי יוחנן שצריך לחוש רק מֵעֵת לְעֵת שֶׁל קודם הַבְּרִיקָה, שַׁפִּיר – מתיישב לשון המשנה 'חושש מעת לעת', שמשמע שחושש יום אחד. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר – רבי אלעזר בן אנטיגנוס, שהשיעור הוא עד מֵעֵת לְעֵת שֶׁל הַנָּחָה, הַאי – וכי זה נקרא שחושש 'מֵעֵת לְעֵת', הרי חושש יותר, מעכשיו ועד ממעת לעת אחרי הנחת הפירות עד עכשיו, ולדבריו 'עַד מֵעֵת לְעֵת' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה צריך לומר. ומסקנת הגמרא, קַשְׁיָא – אכן קשה לפרש המשנה לדבריו:

שנינו במשנה, שאחר שמצא שהפירות אבדו, חושש מעת לעת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִעָזָר. הגמרא מביאה דעת החולקים בזה: אָמַר רַבִּי אֱלִעָזָר, חֲלוֹקִין עָלַיו חֲבֵירָיו עַל רַבִּי אֱלִעָזָר שבמשנתינו, וסוברים שאין לסמוך על חזקה, ויש לחוש משעת ההנחה. דִּתְנַן (מקוואות פ"ב מ"ב), מְקֹוֶה מי גשמים, שהיו בו ארבעים סאה וכשר לטבילה, שְׁנִמְדַּד שנית וְנִמְצָא חָסֵר מארבעים סאה, ואין יודעים מתי נחסר, כָּל טָהֳרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו – שנטבלו לטהרתם במקוה זה, לְמַפְרֵעַ עד הבדיקה האחרונה שהיה מלא, בֵּין אם המקוה עומד בְּרְשׁוּת הַיָּחִיד, שספק טומאה ברשות היחיד טמא, בֵּין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שספק טומאה ברשות הרבים טהור, טהרות שנעשו על סמך הטבילה במקוה זו, טְמֵאוֹת, ולא כרבי אלעזר המעמיד בחזקת טהרה עד מעת לעת שקודם הבדיקה.

שואלת הגמרא, מה מחדש רבי אלעזר בן פדת בזה, פְּשִׁיטָא דַּחֲלוּקִין, שכן שם מפורש במשנה. משיבה הגמרא, מַהוּ דְּתֵימָא [–שמא תאמר], מַאי – מה הכוונה בדברי חכמים שמטמאים לְמַפְרֵעַ, מֵעֵת לְעֵת קודם הבדיקה, וכרבי אלעזר, קָא מַשְׁמַע לַן – משמיענו רבי אלעזר בן פדת, שלמפרע האמור שם היינו עד שעת הבדיקה הקודמת.

שנינו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים כו' בודקין את היין, בקידום של מוצאי החג: הגמרא מפרשת שיעור זה: תָּנָא, בְּקִידּוּם – ברוח הקדים שֶׁל מוֹצָאֵי הֶחָג שֶׁל תְּקוּפָה, אם כשנשבה רוח מזרחית לאחר החג נבנסה תקופת תשרי, צריך לבדוק אם החמיץ היין, אך אם נמשכה תקופת תמוז עד אחר החג, אין רוח הקדים מזיקה ליין.

אגב ששנינו זמנים שהיין עלול להחמיץ, מביאה הגמרא את הזמנים הראויים למכירת תבואה יין ושמן: תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים מוֹכְרִין אֶת הַתְּבוּאָה: לִפְנֵי הַזֶּרַע – לפני עונת הזריעה, שאנשים צריכים תבואה כדי לזרוע. וּבְשָׁעַת הַזֶּרַע – בסוף עונת הזריעה. וּבְפֵרוֹם הַפֶּסַח – חמשה עשר יום קודם לפסח. וּבִשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים מוֹכְרִין אֶת הַיַּיִן: בְּפֵרוֹם הַפֶּסַח. וּבְפֵרוֹם עֲצֶרֶת – קודם חג השבועות. וּבְפֵרוֹם חָג – קודם חג הסוכות. וְשֶׁמֶן זמנו מַעֲצֶרֶת – מחג השבועות וְאֵילָךְ.

שואלת הגמרא, לְמַאי הִלְכְתָא – לענין מה נאמרו זמנים אלו, הרי כל אחד מוכר סחורתו בכל זמן שחפץ. משיבה הגמרא, אָמַר רָבָא וְאִיתֵימָא – ויש אומרים שכך אמר רַב פָּפָּא, שזמנים אלו נאמרו לְשׁוּתָּפִין, שלשותף אסור למכור סחורה ללא רשות שותפו, אך בזמנים אלו רשאי, ואם התייקר אחר שמכר אין יכול השותף לתובעו.

שואלת הגמרא, מִבָּאן וְאֵילָךְ – אחר שעברו זמנים אלו, מַאי – האם מותר למכור. משיבה הגמרא אָמַר רָבָא, מזמנים אלו ואילך כָּל יוֹמָא פִּירְקֵיהּ הוּא – כל יום הוא זמנו, ומותר לשותף למכור בלא להימלך בחברו.

אגב שהוזכר במשנתינו רוח קדים, מביאה הגמרא עוד בענין זה: נאמר בפסוק (יונה ד ח), 'וַיְהִי כְּזָרְחַ הַשֶּׁמֶשׁ, וַיְמַן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף וגו'. שואלת הגמרא, מַאי – מה הכוונה רוח 'חֲרִישִׁית'. משיבה הגמרא, אָמַר רַב יְהוּדָה, רוח שבְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת בחזקה, עוֹשָׂה תְּלָמִים – שורות שורות בַּיָּם, כעין תלמים של חרישה, ו'חרישית' מלשון חרישה. מקשה הגמרא אָמַר לֵיהּ רַבָּה לרב יהודה, אִי הָכִי – אם כך שהוא מלשון חרישה, הֵיינוּ דִּכְתִיב – מה שכתוב בהמשך הפסוק 'וַתַּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלָּף', איך תפרשו, הרי הפסוק מספר על החום הגדול, ולדבריך הפסוק מספר על חוזק הרוח.

אֶלָּא אָמַר רַבָּה, 'רוח חרישית' היא רוח מזרחית שבְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת רוח מזרחית, היא מַשְׁתֶּקֶת – מבטלת את צינת כָּל הָרוּחוֹת האחרות מְפַגֶּרֶת, ו'חרישית' הוא מלשון שקט.

ועל פי דרש זה מפרש רבה עוד פסוק, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב (איוב לז יז) 'אֲשֶׁר בְּגָדֶיךָ חַמִּים, בְּהַשְׁקֹט אֶרֶץ מִדָּרוֹם', ומפרשת הגמרא, אָמַר רַב תַּחֲלִיפָא בַּר רַב חִסְדָּא אָמַר רַב חִסְדָּא, אִימָתַי בְּגָדֶיךָ חַמִּים, בְּשָׁעָה שֶׁהַשְׁקֹט אֶרֶץ מִדָּרוֹם – כשצינת רוח דרומית שוקטת ומי הרוח המשתיקה את צינת רוח דרומית, זו רוח מזרחית, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת, מַשְׁתֶּקֶת את צינת כָּל הָרוּחוֹת מְפַגֶּרֶת, וכך נעשה העולם חם.

הגמרא מביאה מעשה בענין נשיבת הרוחות: רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא הֲווּ יָתְבֵי – ישבו בדרך, חָלְפִי וְאָזְלִי וְנָיְחָא עֲלַיְיהוּ – אדם בשם 'גניבא' עבר לפניהם, אָמַר חַד לְחַבְרֵיהּ – אמר אחד לחבירו, נַיְחוּם מַקְמֵיהּ דְּכַר אוֹרְיָין הוּא – נוקם מפניו, שבן תורה הוא, אָמַר לֵיהּ אִידָךְ – אמר לו השני, מַקְמֵי פַּלְגָּאָה נַיְחוּם – וכי לפני בעל מחלוקת נקום, ואכן לא קמו מפניו.

אַדְּהָכִי – עד שהם דנו ביניהם, אָתָא אִיהוּ לְגַבַּיְיהוּ – הגיע גניבא אליהם, וְאָמַר לְהוּ [–שאלם], בְּמַאי עָסְקִיתוּ – במה אתם עסוקים. אָמְרוּ לֵיהּ, אנו עסוקים בְּרוּחוֹת, אָמַר לְהוּ, הָכִי אָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא אָמַר רַב, אַרְבַּע רוּחוֹת מארבע רוחות השמים מְנַשְּׁבוֹת בְּכָל יוֹם, וְרוּחַ צְפוֹנִית שהיא רוח נוחה, לא חמה ולא צוננת, מְנַשֶּׁבֶת ביחד עִם כּוּלָּן – עם שאר הרוחות, שֶׁאִלְמָלֵא כֵּן – שאילו הרוח הצפונית לא היתה מנשבת עמהן, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֲפִילּוּ שָׁעָה אַחַת, משום שהרוחות האחרות היו מחריבות אותו. וְרוּחַ דְּרוֹמִית היא הרוח הקָשָׁה מִכּוּלָּן, וְאִלְמָלֵא בֶּן נַיְ – מלאך העשוי כעוף שנקרא נץ מַעֲמִידָהּ בכנפיו שלא תנשב חזק מיד, היתה מַחֶרֶבֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ מְפָנֶיהָ. ומוכח כן מהפסוק שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לט כו) 'הֲמִבִּינָתְךָ יַאֲבֶר נֵץ יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו לְתֵימָן', ודורש תיבת 'יאבר' מלשון הפסוק (דברים לב יא) 'יִשְׁאֲהוּ עַל אֶבְרָתוֹ', שפירושו כנף, והיינו ששואל הקב"ה את איוב, וכי מחמת בינתך הכנף של המלאך נץ מעמיד את הרוח הבאה מדרום.

ומביאה הגמרא עוד מעשה בענין הרוחות: רָבָא וְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק הֲווּ יָתְבֵי – ישבו בדרך, הָוָה חָלִיף וְאָזִיל – עבר על פניהם רַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב, דְּיָתֵיב בְּגוֹהַרְקָא דְּדֶהֳבָא – שישב בעגלה מוזהב, כדרך השרים, וּפָרִים עָלַיְיהוּ מָרַבְּלָא דְּכַרְתֵּי – והיה פרוס על גביו כיסוי בד בצבע כרתי, ומפני כך לא ראו מי יושב בעגלה, רָבָא אָזַל לְגַבֵּיהּ – רבא הלך לקראתו, אך רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לֹא אָזַל לְגַבֵּיהּ, מפני שאָמַר, דִּלְמָא מְאִינְשֵׁי דְּכִי רֵישׁ גָּלוּתָא נִינְהוּ – שמא מאנשי בית ראש הגולה הוא, וְרָבָא צָרִיךְ לְהוּ – צריך להם, ולכן הולך לקבל את פניו, אך אֲנָא לָא צְרִיכְנָא לְהוּ – איני צריך לטובותיהם. אך כְּדַאֲזָא – כשראה רב נחמן בר יצחק דְּרַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב הֲוָה – הוא הישוב בעגלה, אָזַל לְגַבֵּיהּ – הלך אף הוא לקראתו. נַיְלֵי לְדִדְרְעֵיהּ – חשף רב נחמן בר יעקב את ידו, מחמת החום, שרוח מזרחית נשבה, וְאָמַר רב נחמן בר יעקב, שְׁדָיָא נְשִׁיבָ – השידה מנשבת, כלומר הרוח חמה כרוח של שדים. אָמַר רָבָא, הָכִי אָמַר רַב, שרוח מזרחית קשה, עד שאָפְשָׁה מַפֶּלֶת בּוֹ את עוברה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר, שקשה היא עד שאֲפִילּוּ מַרְגָּלִית שֶׁבַּיָּם מַרְקֶבֶת בּוֹ, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שקשה היא עד שאֲפִילּוּ שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁבְּמֵעֵי אִשָּׁה שתוך שלשה ימים לביאה עדיין ראויה להתעבר, מַסְרַחַת בּוֹ ושוב אינה ראויה.

אָמַר רַב נַחְמָן [בַּר יִצְחָק] לבאר דברי האמוראים, וּשְׁלָשְׁתָּן – רב ושמואל ורבי יוחנן, מִקְרָא אֶחָד דְּרָשׁוּ, וממנו למדו את נזקי רוח מזרחית, שנאמר (הושע יג טו) 'כִּי הוּא בֵּין אַחִים יַפְרִיא, יָבוֹא קָדִים רוּחַ ה' מִמִּדְבָּר עֹלֶה, וְיֵבוֹשׁ מְקוֹרוֹ וְגוֹ', וְיֶחֱרַב מַעְיָנוֹ הוּא יִשְׁסֶה אוֹצַר כָּל

המשך בעמ' עט

בְּלִי חֲמָדָה׳. וכך דרשו, מה שנאמר שעל ידי רוח קדים ״יְבוֹשׁ מְקוֹרוֹ, וּתְחֲרַב מַעְיָנוֹ, הוּא יְשַׁסֶּה אוֹצַר כָּל כְּלִי חֶמְדָּה״, שהעובר שבמעיה נופל, וכדברי רב. ומה שנאמר ״וְיֶחֱרַב מַעְיָנוֹ, וְתֵבַשׁ מְקוֹרוֹ״, זֶה שֶׁכְּבָת זֶרַע שֶׁבְּמֵעֶיהָ, שמסרחת, וכשמואל. ומה שנאמר ״הוּא יְשַׁסֶּה אוֹצַר כָּל כְּלִי חֶמְדָּה״, זוֹ מַרְגְּלִית שֶׁבַּיָּם, וכדברי רבי יוחנן. אָמַר רָבָא, עָדִי – דרשה זו, סוֹרָאָה הִיא – מבני סורא היא, דְּדַיְיקֵי קְרָאֵי – שמדייקים לדרוש את הפסוקים היטב.

שואלת הגמרא, מַאי – מה הפירוש של הנאמר בתחילת הפסוק ״כִּי הִוא בֵּין אַחִים יַפְרִיא״. משיבה הגמרא, אָמַר רָבָא, אֲפִילּוּ